

Sevgi Atila Cünüş, *Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerde Bibliyografik Tanımlama*, İstanbul: Hiperyayın, 2020. 315 sayfa

Araştırmacıların kütüphanelerde bulunan yazma eserlerden haberdar olmaları, basılı veya elektronik kütüphane katalogları ile mümkündür. Türkiyedeki yazma eserlerin kataloglanması çalışmalarına Batı dünyası ile eş zamanlı olarak başlanmıştır.¹ Ancak, Türkiye kütüphanelerindeki yazma eserler üzerinde araştırma yapanların ortak şikâyetlerinin başında, kataloglanan yazma eser sayısının azlığı ile yapılan kataloglama çalışmalarının yetersizliği gelmektedir.

Türkiye’de yapılan yazma eser kataloglama çalışmalarının istenilen kalitede ve hızda ilerleyemeyişinin en önemli sebeplerinden birincisi, uzman kütüphaneci eksikliği, ikincisi ise yazma eserlerin kataloglanması hususunda ulusal bir kataloglama politikasının bulunmayışdır. Son yıllarda yapılan kimi çalıştay ve konferanslar ile yazma eserlerin kataloglanması konusunda, ilkelerin ve standartların belirlenmesine yönelik iyi niyetli bazı girişimlerin olduğu görülmektedir. Ancak, söz konusu bu çalışmaların en büyük eksikliği, kütüphanecilik biliminin konusu olan kataloglama çalışmalarının, kütüphanecilik bilimi ve kütüphaneciler ihmal edilerek yürütülmesidir. Bu fiili durumun en önemli gerekçelerinden birisi, Türk kütüphanecilik literatüründe yazma eserlerin kataloglanması konusuna yeteri kadar yer verilmeyişidir. Sevgi Atila Cünüş’ün yani yayınlanan *Yazma ve Eski Harfli Basma Eserlerde Bibliyografik Tanımlama* adlı kitabını, bu açığın kapanmasına yönelik önemli bir çalışma olarak kabul etmek mümkündür.

Bu kitap, Sevgi Atila Cünüş’ün 2018 tarihinde tamamlanan doktora tezinin basılmış halidir. Önsöz kısmı dışında tezin metin ve tertibi kitapta aynen korunmuştur. Kitap bir giriş ve yedi bölümden meydana gelmektedir. Giriş kısmında konuya ve literatüre genel bir giriş yapılmış ve eserin bölümleri hakkında bilgiler verilmiştir. Kitabın birinci bölümünde RDA [Resource Description and

1 Hüseyin Türkmen, *Türkiye Kütüphaneleri Yazma Eser Katalogları* (İstanbul: Kitabevi, 2010), s.2

Access = Kaynak Tanımlama ve Erişim: Anglo Amerikan Kataloglama Kuralları 2. basımın (AAKK2) yerine geçecek yeni kataloglama standardıdır] ve onun temelini oluşturan FRBR [Functional Requirements for Bibliographic Records = Bibliyografik Kayıtlar İçin İşlevsel Gereklere] ele alınmıştır. İkinci bölümde RDA'nın zorunlu kıldığı ve FRBR modeli için gerekli olan kontrollü erişim noktaları ve otorite dizini kavramları üzerinde durulmuş, daha sonra kişi, kurum, eser adı ve konu otorite dizinleri için kullanılacak MARC 21 [Machine Readable Cataloging = Makinece Okunabilir Kataloglama] alanlarına yer verilmiştir. Üçüncü bölümde kişi adı, eser adı, kurum adı ve konu otorite dizinlerinin nasıl hazırlandığı ve sistemin nasıl çalıştığı anlatılmıştır. Dördüncü bölümde İslâm telif geleneği ve ürünleri ele alınmıştır. Eserin beşinci bölümde yazma ve nadir eserlere özgü özelliklerin tanımlama alanları, fiziki ve entelektüel içerik olarak gruplandırılmıştır. Ayrıca bunların her birinin MARC21 metadata şemasında nasıl gösterileceği örnekler ile açıklanmıştır. Altıncı bölümde İslâm telif geleneği dâhilinde üretilmiş olan yazma ve basma eserler üzerinde örnek uygulama gerçekleştirilmiştir. Eserin yedinci ve son bölümünde ise Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi koleksiyonunda mevcut bazı yazma ve nadir eserler ile Kur'ân-ı Kerîm üzerine yapılan bazı çalışmaların kayıtlarının FRBR kavramsal modeli ile güncellenmesinden elde edilen sonuçlar sunulmuştur.

Cünüş'ün kitabı yazma eserlerin kataloglanmasını kütüphanecilik bilimi açısından ele alması yönüyle ayrı bir öneme sahiptir. Bununla birlikte eserde bir takım temel eksiklikler bulunmaktadır. Bunları aşağıdaki üç ana başlık altında toplamak mümkündür.

i. Araştırma esnasında nadir eserler konusunda bilgi ve tecrübe sahibi kişilerden yeteri derecede istifade edilmediği hem metinden hem de kaynakçadan anlaşılmaktadır. Zira İslâm telif geleneğinde yazılan ve basılan nadir eserlerin konu alındığı kitapta, Arapça'dan tercüme bir makale dışında Arapça ve Farsça literatüre hiç yer verilmemiştir. Hâlbuki Arapça ve Farsça dilinde bu alanda sayılamayacak miktarda çok fazla eser bulunmaktadır. Bu konuda Adam Gacek ile François Déroche tarafından yayımlanan literatür çalışmalarına bakılması yeterlidir. Çalışmadaki literatür eksikliği Arapça ve Farsça eserler ile de sınırlı değildir. Konuyla birinci derecede ilgili kimi önemli Türkçe çalışmalar da ihmal edilmiştir.²

2 Bunun için kaynakçadaki Hakan Anameriç, M. Seyfettin Özege, Mehdi Afzali, Selahattin Polat ile Selami Ece'nin çalışmalarına bakılabilir.

ii. Kitapta başvuru bazı temel kaynakların orijinalleri yerine bu eserlerin tercüme veya çevrim yazı baskıları kullanılmıştır (*Keşfü’z-zünun, Sicill-i Osmanî ve Osmanlı Müellifleri*). Bu durumun ortaya çıkaracağı yanlışlığı bu husus açıkça ortaya koymaktadır. Eserde *Şahıs Adı Otorite Dizini Nasıl Hazırlanır?* başlığı altında örnek olarak ele alınan Dede Cöngi’nin vefat tarihinin anılan kaynaklarda Hicri 973/M. 1565 ve H. 975/M. 1567 olarak verildiği belirtilmiştir. Halbuki bu eserlerin orijinallerinde vefat tarihleri sadece Hicri olarak verilmiş olup miladi tarih belirtilmemiştir.³

iii. Kitapta pekçok imlâ hatası bulunmaktadır. Bu hataların, doktora tezinin gözden geçirilmeden aceleyle basılmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: desteklemiştir = desteklenmiştir [s. 27], çevrisinde = çevirisinde [s. 35], Her nekadar = Her ne kadar [s. 38], İçerik türü = İçerik türü ... müzik performansı = müzik performansı [s. 42], içeriğini görüntüleme = içeriğini görüntüleme [s. 42], çevrimci kaynak = çevrimiçi kaynak [s. 42], bigiler = bilgiler ..., Busûrî’nin = Busîrî’nin ..., Kasidet’ül-bürde isimi = Kasidetü’l-bürde ismi [s. 60], tekrarlanmak = tekrarlamak [s. 61], yöntemle = yöntemle [s. 61], Cöncgi’nin = Cöngi’nin [s. 76], tarmalarda = taramalarda [s. 109], Kur’ân-ı Kerîm = Kur’ân-ı Kerîm [s. 109], Muğni’t-tullâb = Muğni’t-tullâb [s. 170], işlemlerden = işlemlerinden [s. 175], kişlerin = kişilerin [s. 186], karşılaştırmalarında = karşılaştırmalarında [s. 186].

Cünüş’ün çalışmasına yönelik genel değerlendirmelerden sonra, kitabın içeriğine ilişkin değerlendirmelerimize geçebiliriz. Buradaki değerlendirmeler daha takip edilebilir, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir olması için, kitap düzenine göre ele alınmıştır.

1. Kitabın 27. sayfasında “*Yazma eserlerin tüm özellikleriyle beraber tanımlanması bir ekip işidir. Arapça, Osmanlıca, Farsça gibi dönemin dillerini bilme gereği ile beraber eserin fiziki özellikleri ve konuları itibariyle de uzmanlık gerektirmektedir... Dolayısıyla bir yazma eserin tam anlamıyla mükemmel bir şekilde tanımlanabilmesinin bir kişinin eli ile olması mümkün değildir*” tespitinde bulunulmuştur. Bu tespite katıl-

3 *Osmanlı Müelliflerinin* orijinal nüshası yerine sadeleştirme metninin kullanılmasının sebep olduğu bir diğer biyografik karışıklık örneği için bkz: İrfan Gündüz, *Gümüşhânevi Ahmed Ziyâüddîn (ks): hayatı-eserleri-tarikat anlayışı ve Hâlidîyye tarikatı* (İstanbul: Seçil Ofset, [2013], s. 140. Burada ifade edildiği üzere “Osmanlı Müellifleri’nin orijinal nüshasında, Gazzî-zâde’ye ait gösterilen mezkûr eserlerin, sâdeleştirilen nüshada Gümüşhânevi’ye aitmiş gözükmesi, bazı araştırmacıları da yanlışlığa sevk etmiştir.

mamak mümkün değildir. Ancak unutulmamalıdır ki aynı husus bu tür eserler için ortaya konulacak bibliyografik tanımlama öğelerinin tespiti ile bunların kataloglanmasında karşılaşılan sorunlara dair ortaya konulacak çözüm önerilerinin doğru ve uygulanabilir olması için de gereklidir.

2. Kitabın 38. sayfasında “*Teknolojideki gelişim herşeyden önce artık basılı katalogları gereksiz hale getirmiştir. Günümüzde bir koleksiyonun metadatalarını basılı format için tanımlayarak / kataloglayarak yayınlama düşüncesi hem o koleksiyona sahip olan kurum ve hem de araştırmacılar açısından gereksiz vakit kaybı olacaktır.*” tezini ileri sürmektedir. Yer yer başka kişiler tarafından da dile getirilen bu görüşün, şahsen doğru olmadığı kanaatindeyim.

Hiç şüphesiz elektronik katalogların basılı kataloglara nazaran pek çok avantajları vardır. Ancak, bu avantajların varlığı, basılı kütüphane katalogu basılmasını gereksiz kılmaz. Zira e-kataloglarının da kendine göre bazı dezavantajları bulunmaktadır. Şöyleki e-kataloglardan yararlanabilmek için öncelikle bilişim teknolojilerine sahip olmak, sonrasında da elektronik kataloglarda araştırma yapmayı bilmek, bir anlamda bilgi okuryazarı olmak gerekmektedir. Ayrıca elektronik kataloglarda bir koleksiyon veya kütüphanedeki bütün eserleri belirli bir sıra ile tek tek incelemek, çoğu zaman yine kullanılan programın üstveri ve alan tanımlamalarına bağlı filtreleme imkânlarına bağlı olarak güçleşebilmekte, hatta bazen imkânsız hale bile gelmektedir. Bütün bunların yanı sıra basılı katalogların en büyük avantajı katalogun taranması sırasında, araştırma öncesinde akla gelmeyen anahtar kelime ve kavramların ortaya çıkması, bununla da araştırmanın halden hâle evrilerek gelişmesidir. Bu sebeplerle elektronik kataloglarla birlikte basılı katalogların basımının devam etmesinin daha doğru olacağı kanaatimi belirtmek isterim.

3. Yazar kitabın 51. sayfasında yazma eserlerin kataloglanması konusunun önemini “*yurt dışı kütüphaneler ile paralel sistemlere sahip birkaç üniversite kütüphanesi dışında, Türk kütüphanecilik camiasında yeterince bilinmemekte olduğunu belirtmiştir.* Yine aynı yerde “*yazma eser kataloglarında yaşanan problemlerin otorite dizinleri ile çözüme kavuşabileceği konunun uzmanlarınca tartışılmamaktadır bile*”, ifadelerini kullanmıştır. (bk. s. 51). Ancak yazar, bu kanıya nasıl vardığına dair herhangi somut bir veri ya da bilgi ortaya koymamıştır. Üstelik bu konu çeşitli araştırmacılar tarafından farklı platformlarda defaatle dile getirilmiştir.⁴

4 Bu konuda kaynakçadaki Mehdi Afzali, Hüseyin Türkmen ile Sara Yontan Musnik’in çalışmalarına bakılabilir.

4. Kitabın 56-58. sayfalarında *Kurum Adı Otorite Dizinleri* konusu ele alınmıştır. Burada otorite dizini yapılacak kurumlar; vakıflar, kütüphaneler ve matbaalar olarak belirlenmiş, yayınevleri ve/veya kitabevlerine yer verilmemiştir. Matbaaların yayınevi olarak kabul edilmesi doğru değildir. Zira pek çok kitapta hem matbaa adı hem de yayınevi/kitabevi adı bulunmaktadır.

5. Kitabın 59-67. sayfalarında *Eser Adı Adı Otorite Dizinleri* konusu ele alınmıştır. Yazar 59. sayfada bir eserin adının yazımı konusunda zaman içerisinde farklı yazımlar gelişmiş olabileceğini, bir eserin birden fazla isimle anılıyor olabileceğini ya da farklı yazarların aynı isimle telif ettikleri pek çok eser olabileceğini dile getirmiştir. Ancak, burada konuyla ilgili herhangi bir kaynağa gönderme yapılmamıştır. Hâlbuki burada İsmail Erünsal'ın ilgili makalesi ile bu konuda müstakil bir eser yazan Şerif Hatim b. Arif el-Avni'nin eserine atıf yapılması yerinde olurdu. Ayrıca Selahattin Polat'ın eserinde de konuya ilişkin önemli bilgilere yer verilmiştir.

6. Kitabın 67-71. sayfalarında *Konu Otorite Dizinleri* konusu ele alınmıştır. Burada kaynak olarak sadece Vedat Gültekin tarafından yapılan yüksek lisans tezi-ne atıf yapılmıştır. Ancak, kitabın sonundaki bibliyografyada bu tezin bibliyografik künyesine yer verilmemiştir. Bu başlık altında konuyla ilgili Necmettin Sefercioğlu'nun *Türk Kütüphaneleri İçin Konu Başlıkları* adlı doktora tezi ile Erol Pakin'in *Dil ve Edebiyat Alanı için Türkçe Konu Başlıkları Listesi* adıyla basılan doktora tezlerine atıf yapılmaması büyük bir eksikliktir. Ayrıca bu alanda daha önceleri yapılmış üç yüksek lisans tezi de bulunmaktadır.⁵ Burada diğer başlıklardaki gibi Konu Otorite Dizinleri için Kullanılacak MARC21 Alanları ve RDA Bölümleri tablosuna yer verilmesi de ihmal edilmiştir.

7. Kitabın 73-87. sayfalarında *Şahıs Adı Otorite Dizininin* Nasıl hazırlanacağı ele alınmıştır. Burada kaynakların taranmasına İslâm Ansiklopedisi ile başlanmış ikinci olarak OCLC Connexion, üçüncü olarak da VIAF kullanılmıştır. Ancak, yazar burada önceliklerin neye göre belirlendiğini belirtmemiştir. Ayrıca Türkiye Milli Kütüphane Kişi Dizini de kullanılmamıştır. Bu bilinçli bir tercih midir, bilinçli ise sebebinin ne olduğu belirtilmemiştir. Ayrıca yazma eser kütüphaneciliğinde kullanılan en temel biyografi kaynaklarından olan Bağdatlı İsmail Paşa'nın *Hediyyetü'l-Arifin* isimli eseri kullanılmamıştır. Hâlbuki bu eser, yazma eser araştırmacılarının kullandıkları en temel biyografi kaynaklarından birisidir. Ayrıca söz konusu eserde

5 Bu konuda Abdullah Topaloğlu, Şeyhmuz Ortaç ile Canan Özer'in çalışmalarına bakılabilir.

(bk. s. 28) şahıs adı otorite dizini için örnek olarak verilen şahıs hakkında gayet mu-
fassal bilgi verilmektedir. Öyleki, burada yazarın, Dede Cöngî'nin hayatı ve eserleri
hakkında kullandığı kaynaklarda işaret edilmeyen bir diğer eserinin (*Risale fi'l-li-
vata ve tahrimiha*) olduğu belirtilmektedir. Yine yazar tarafından hazırlanan otorite
dizininde *Manzume* adıyla kaydedilen eserin, tam isminin de *Manzume fi'l-fikh ala
minvali'l-vehbaniyye ve gayri zalik* olduğu belirtilmiştir.

Yazar yine bu bölümde Dede Cöngî'nin hem tefsir konulu hem de Osmanlı
Türkçesi dillerinde eserler yazdığını belirtmiştir (bk. s. 79). Ancak, burada eserler
verilirken hangi dilde yazıldıkları ile hangi bilim dalına ait oldukları belirtilmediği
için bu iki hususun teyidi yapılamamıştır. Üstelik tarafımızca yapılan kütüphane ta-
ramalarında yazarın ne Osmanlı Türkçesi'nde yazılmış bir eseri, ne de tefsir konulu
herhangi bir eseri tespit edilebilmiştir.

Dede Cöngî otorite dizininde yazarın muhtelif isimlerine yer verilmiştir. An-
cak, sadece birisinde, yazar adının kaynağı belirtilmiştir. Hâlbuki burada yazarın
belirlenen her bir ismin kaynağı ile birlikte verilmesi daha uygun ve faydalı olurdu.

Kitabın 84. sayfasında araştırmalarda Dede Cöngî'nin hiçbir kaynak eserde
Minkarizade ismine rastlanmadığı belirtilmiştir. Hâlbuki Osmanlıca kitaplar için
ilk başvurulması gereken M. Seyfettin Özege'nin kataloğunda, yazar adı açıkça,
İbrahim Kemaleddin Minkarîzade olarak belirtilmiştir (bk. Özege 20672).

Burada yazar adlarının tespitinde kullanılacak referans kaynakları ve veritaban-
larının isimleri ile bunların öncelik sıralarının belirlenmesi de yerinde olurdu.

8. Kitabın 89-109. sayfalarında *Kurum Adı Otorite Dizininin* nasıl hazırlanacağı
ele alınmıştır. Yazar burada örnek kurum olarak Urfavî el-Hac Halil Efendi Matbaa-
sı'nın otorite dizininin olup olmadığını kontrol etmek için ilk olarak VIAF kayıtları-
nı, ikinci olarak OCLC kayıtlarını taramıştır. Ancak, burada başta Milli Kütüphane
olmak üzere hiçbir ulusal veritabanı ve kütüphane kataloğu kullanılmamıştır. Aynı
şekilde yeniden otorite dizini oluşturmak için kaynakların taranmasında Türkiye Di-
yanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi web sayfası ile internet üzerinden arama yapılmıştır.
Daha sonra da Jale Baysal'ın basılan doktora tezi ile Atatürk Üniversitesi Seyfettin
Özege Koleksiyonu ile Marmara Üniversitesi Dijital koleksiyonu kullanılmıştır. An-
cak, Türkiye'nin Arap harfli kitaplar konusunda en zengin koleksiyonlarından birisi
olan İBB Atatürk Kitaplığı Sayısal Arşivi ile Osmanlıca kitaplar konusunda ilk ve
en temel kaynak olan M. Seyfettin Özege'nin kataloğu kullanılmamıştır. Hâlbuki
Atatürk Kitaplığı'nda kitapta olmayıp bu matbaada basılan 5 kitap bulunmaktadır.

(Bel_Osm_O.3488, Bel_Osm_K.6891, Bel_Osm_K.8263, MC_Osm_ O.646/1, OE_TK_3034/2). Aynı şekilde yazar tarafından hazırlanan otorite dizininde, M. Seyfettin Özege Kataloğu'nda bulunan 23 kitaba da işaret edilmemiştir (Özege numarası: 6702-6, 10955-9, 10955-23, 11761-7, 11761-8, 12421-1, 12618-2, 13123-3, 15051-9, 15290-3, 15544-7, 16882-14, 17416, 18418-20, 19148-5, 21252-20, 21252-25, 21252-29, 21252-35, 22440-3, 22632-2, 23859-1, 23883).

Kitabın 96. sayfasında verilen 9 numaralı eserin basım tarihi kolofonda Evahir-i Zilkade 1276 olarak verildiği halde, kitabta bu tarih 1276 (1859/1860) olarak verilmiştir. Hâlbuki doğrusu Evahir-i Zilkade 1276 H [11-20 Haziran 1860 M] olacaktır. Yine kitabın 96. sayfasında verilen 9 numaralı eserin adı *Nubbe-i Latif* değil, *Nubbe-i Vehbi*'dir. Söz konusu kitabın 1. sayfasında eserin Rebiülahir 1286'da tab' olunduğu belirtilmiştir. Ancak, son sayfada ise eserin tab'ının 25 Cemaziyelula 1286 tarihinde tamamlandığı belirtilmiştir. Kitapta bu hususa işaret edilmemiştir. Ayrıca burada gösterilen resim eserin kolofonu değil birinci sayfasıdır.

Kitabın 98. sayfasında verilen 14 numaralı eserin basım tarihi, verilen kolofonda Ahir-i Receb 1287 olarak verildiği halde metinde Ramazan 1287 (Aralık 1870) olarak belirtilmiştir. Doğrusu ahir-i Receb 1287 H [24 Ekim 1870 M] olacaktır.

Kitabın 99. sayfasında verilen 17 numaralı eserin basım tarihi, verilen kolofonda Gurre-i Receb 1274 olarak verildiği halde metinde Receb 1295 (Temmuz 1878) olarak belirtilmiştir. Doğrusu Gurre-i Receb 1274 H [16 Şubat 1858 M] olacaktır. Bu durum uygulama kütüphanesinin kataloğunda da tekrarlanmıştır. Üstelik kütüphane kataloğunda kitap üzerinde 1285 tarihli temellük kaydı olduğu belirtildiği halde bu hata yapılmıştır. Bu vesile ile burada bir hususun altını çizmek faydalı olacaktır. Nadir eserlerin kataloglanmasında nitelik ve doğruluk, kataloglanmanın yapıldığı sistemden çok daha önemlidir.

Kitabın 102. sayfasında el-Hac Halil Efendi Matbaası'nın Fatih civarında Yeniçeşme'de faal olduğu bilgisinin Seyfettin Özege Kataloğu'ndan alındığı belirtilmiştir. Hâlbuki burada kaynak olarak katalog yerine resim 43'de de görüldüğü üzere *Mizanu'l-huruf* kitabının bizatihi kendisi gösterilmesi gerekirdi.

Kitapta uygulama kütüphanesi olarak seçilen Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi otomasyon sisteminde özel ya da tüzel tüm kişiliklere author seçeneği ile ulaşılabileceği belirtilmiştir (bk. s. 106). Burada yazar/sorumlu kişi yerine author ifadesi kullanılması bir tarafa, bir yayınevinin veya matbaa adının ya da vakfın yazar/author seçeneği ile aranması ayrı bir tartışma konusudur.

9. Kitabın 109-121. sayfalarında Eser Adı Otorite Dizininin Nasıl hazırlanacağı ele alınmıştır. Kitapta muhtemel eser adı olarak, çok âfakî başlıklara yer verilmiştir. (Er-risaletü'l-Esîriyye f'l-mantık = El risâletü'l-Esîriyye f'l-mantık, Kitabü'l-İsaguci = Kitabu'l-İsaguci, İsa goci = İsa guci, İsağuci = İsağoci, Metn-i İsağuci f'l-mantık). Burada eserin muhtemel aranma biçimleri değil, muhtemel imla hataları sıralanmıştır. Hâlbuki bu alanın amacı, eserin her türlü muhtemel imla hataları ile yazılışlarının tespiti değil, araştırmacılar tarafından eserin muhtemel aranma başlıklarının belirlenmesidir.

Kitapta yazarı tespit edilemeyen ve Boğaziçi Üniversitesi Kütüphanesi'nde iki nüshası bulunan eser, “شرح كافية قيل قلنا” “Şerbu kâfiyetu kîl kulnâ” adıyla isimlendirilmiştir (bk. s. 115-117). Ancak, eserin kütüphaneci tarafından “Şerbu'l-kafiye” olarak isimlendirilmesi daha doğru olacaktır. Zira burada verilen isim “Şerbu kâfiyetu kîl kulnâ” (= *Dedik denildi kafiye şerhi*) hiçbir anlam ifade etmemektedir. Yine aynı eserin konusu Arap dili grameri, nahiv, kafiye olarak tespit edilmiştir (bk. s. 116). Hâlbuki Kafiye eserin konusu değil, üzerine şerh yazılan asıl metnin adıdır.

10. Kitabın 121-126. sayfalarında *Konu Otorite Dizininin* nasıl hazırlanacağı ele alınmıştır. Burada örnek konu başlığı olarak coğrafi bölge ismi seçilmiştir. Burada coğrafi başlık yerine konu başlığını çeşitli yönleri ile ortaya koyan farklı birkaç örneğin seçilmesi daha uygun olurdu. Burada konu başlığının genel kurallarını ortaya koyan yukarıda dile getirilen literatürün yanısıra, coğrafi konu başlığı için temel danışma kaynaklarına da herhangi bir atıf yapılmamıştır.

11. Kitapta her biri birbirinden çok farklı tanımlama alanları için (İçindeki Süslemeler ve Çizimler, s. 142-145. Kâğıt yapısı, s. 150. Kondisyon, s. 150. Sayfa düzeni (Satır sayısı, sütun sayısı, metin alanı ölçüleri), s. 153. Yazı türü, s. 155. Mirekkep, s. 155. Mühür, Damga ve Kaşe, s. 157. Baskı tekniği, s. 162) MARC21 metadata şemasında 500 Genel Notlar alanının kullanılması önerilmiştir. Hâlbuki bunun yerine bunlardan her birisi için farklı bir MARC21 alanının kullanılması veya belirlenmesi daha doğru olurdu. Ayrıca bu başlıklarla ilgili olarak Osman Ersoy'un yazmalarda kâğıt nitelemesini konu alan makalesi ile Vsevolod Nikolaev'in Osmanlı filigranlarını alan eserine işaret edilmemiş olması büyük bir eksiklik olarak öne çıkmaktadır.

12. Kitabın 152. sayfasında çok ciltli eserlerin yaprak bilgileri ile 153-154. sayfasında satır ve sütun sayısı bilgileri 500 Genel notlar alanında verilmiştir. Bu bilgilerin 300 metada alanında verilmesi daha uygun olacağı kanaatindeyim.

13. Kitabın ölçüleri iki başlık altında üç farklı ölçü (cilt, yaprak ve metin) esas alınarak verilmiştir. Burada aynı konudaki bilgiler hem iki farklı başlık altında değerlendirilmiş, hem de iki farklı metada alanından tanımlanmıştır. Hiç şüphesiz üç farklı ölçünün kullanılması yazarın tercihi olması sebebiyle kabul edilebilir. Ancak, dış ve yaprak ölçülerinin 300 metadata alanında verilirken, metin ölçülerinin 500 metadata alanında verilmesini tutarlı bir uygulama olarak kabul etmek mümkün değildir.

14. Kitabın 158-159. sayfalarında Şukka konusu anlatılırken hiçbir kaynak kullanılmamıştır. Hâlbuki bu konuda Hakan Anameriç tarafından yazılmış müstakil bir makale bulunmaktadır. Aynı şekilde basma eserler için baskı tekniği tanımlaması yapılırken Şapirograf (Teksir) baskı türüne işaret edilmemiştir (bk. s. 161-162). Hâlbuki bu konuda rahmetli Ş. Nail Bayraktar tarafından müstakil bir makale kaleme alınmıştır.

16. Kitabın 165. sayfasında, meşhur hattat Yesarizâde için hurufat baskı ile basılan *Risale-i itikadiye* isimli eserin hem hattatı hem de basım sorumlusu ifadesi kullanılmıştır. Öncelikle belirtmek gerekir ki, hurufat baskı eserlerin hattatı olmaz. Hattat daha doğrusu katib/hakkak ifadesi sadece taşbaskısı eserlerde söz konusudur. Söz konusu eserin kitabta verilen kolofon sayfasındaki bilgiler, dikkatlice değerlendirildiğinde anlaşılacaktır ki, Yesarizâde bu eserin ne hattatı/katibi ne de basım sorumlusudur. Yesarizâde, sadece bu baskıda kullanılan hurufatlara esas teşkil eden harflerin baskı kalıplarını yazan/terkim eden kişidir.

17. Kitabın 168. sayfasında müellif, şârih, muhaşşi ve diğer telif türleri için kodların oluşturulması, terimlerin İngilizce karşılıklarının oluşturulmasının ayrıca üzerinde çalışılacak bir konu olduğu belirtilmiştir. Hâlbuki bu konunun bu çalışmada tamamlanmış olması beklenirdi. Ya da en azından bu çalışmada yer verilenler için (telif/müellif, şerh/şârih, haşiye/muhaşşi, talikat/talİKacı, tefsir/müfessir, tercüme/mütercim, istinsah/müstensih, hat/hattat, cild/mücellid, tezhib/müzehhib, ebru/ebrucu...) bu işlemin tamamlanmış olması yerinde olurdu.

18. Kitabın 172. sayfasında Ayıntâbî Mehmed Efendi Tefsir-i Tibyan'ın müfessiri olarak tanımlanırken, 173. sayfada aynı eserin mütercimi olarak tanımlanmaktadır. Buradaki karışıklılığın iki sebebi olsa gerektir. Birincisi yazarın farklı isimler ile tanınması, ikincisi ise eserin kimi baskılarının Terceme-i Tefsir-i Tibyan adıyla, kimi baskılarının ise Tefsir-i Tibyan adıyla basılmış olmasıdır. Dolayısıyla Tablo 20 ve Tablo 21'de örnek verilen eser, farklı tarihlerde iki farklı isimle basılmış aynı

eserdir. Ortaya çıkan bu durum kataloglamada literatür bilgisinin ne derece önemli olduğunu bütün çıplaklığı ile ortaya koymaktadır.

19. Yazma ve basma eser araştırmacıların kataloglarda en çok aradıkları hususlardan birisi de söz konusu yazma veya basma eserin, ilk defa veya yeniden basılıp basılmadığı, üzerinde herhangi bir akademik çalışma yapılıp yapılmadığıdır. Bu konuda kitapta herhangi bir alan tanımlamasına yer verilmemiştir.

Netice

Yukarıda tanıtım ve değerlendirmesini yapmaya çalıştığımız bu eserle ilgili olarak şunları söylemek yerinde olacaktır. Sevgi Atila Cünüş'ün kitabı, Türk kütüphaneciliğinin ihmal edilen alanlarından birisi olan nadir eserler konusunu ele alması açısından önemli bir çalışmadır. Üstelik bu konuyu kütüphanecilik bilimi açısından ele alan en kapsamlı çalışma olması ayrı bir değer taşımaktadır. Bütün bunlarla birlikte yukarıda ortaya konulan hata ve eksikliklerin mevcudiyeti de ayrı bir gerçektir. Bu sebeptendir ki, kitabın bundan sonraki baskılarının daha bilimsel ve faydalı olması için aşağıdaki hususların dikkate alınması yerinde olacaktır.

1. Eser baştan sona yeniden okunarak mevcut imlâ hataları düzeltilmelidir.
2. Kitabın tamamı tecrübe sahibi en az bir, mümkünse birden fazla nadir eser kütüphanecisi tarafından baştan sona okunup redakte edilmelidir.
3. Kitabiyat/literatür eksiklikleri giderilerek kimi bölümler gözden geçirilerek genişletilmeli, kimi bölümler ise yeniden yazılmalıdır.
4. Kitaptaki uygulama örnekleri, kütüphaneci bakış açısını ve farklılığını da ortaya koyacak şekilde artırılmalı ve çeşitlendirilmelidir.

Umarız yapılan bu tanıtım ve değerlendirme yazısı, araştırmacıların konuyla ilgili daha doğru bilgi edinmelerine, kitabın yazarının ise sonraki baskılarda yukarıda işaret edilen hususları düzeltmesine katkıda bulunur.

Kaynakça

- Afzali, Mehdi (2005). "İslâm Yazmalarının Bibliyografik Tanımlamasına Yönelik Bir Öneri .-- Prof. Dr. Nilüfer Tuncer'e armağanı / yayına hazırlayan M. Emin Küçük .-- Ankara: TKD, s. 12-30.
- Anameriç, Hakan (2015). "Yazma Eserlerde Bir Bilgilendirme Aracı Olarak Şukka" .-- *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, sy. 73 (Bahar 2015), s. 17-38.

- Anameriç, Hakan (2016a). “Yazma Eserlerin Kataloglanmasında MARC Standardı 500 Genel Notlar Alanı ve Bileşenlerinin Kullanımı”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sy. 55 (2): 27-58.
- Anameriç, Hakan (2016b). “Yazma Eserlerin Kataloglanmasında MARC Standardı 300 Fiziksel Nitelendirme Alanı ve Bileşenlerinin Kullanımı”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sy. 56 (2): 440-464.
- Anameriç, Hakan (2017). “Dijital Bilgi Kaynaklarında Bibliyografik Tanımlama Standartları: Yazma Eser Örneği”. *Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri içinde* (105-128) / yayına hazırlayanlar: Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya. İstanbul: Hiperlink.
- Anameriç, Hakan ve Fatih Rukancı (2017). “Yazma Eserlerin MARC Tabanlı Nitelenmesine Terminolojik Yaklaşım”. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, sy. 51 (1): 71-88.
- el-Avni, Şerif Hatim b. Arif (1998). *el-Unvanu’s-sahih li’l-kitab: tarifuhu ve ehemmiyetuhu, vesailu marifeti ahkamihî, emsiletun li’l-ahtai fihî* .-- Mekke: Daru Alemlî’l-Fevaid.
- Bayraktar, Nail (2001). “Şapirograf Baskı Kitaplar”, *Prof. Dr. Necmettin Sefercioğlu Armağanı* / hazırlayan Ersin Özarslan .-- Ankara: Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi, s. 275-277.
- Déroche, François (2001). *The Arabic Manuscript Tradition: A Glossary of Technical Terms and Bibliography* .-- London: BRILL.
- Ece, Selami (2005). *Klasik Türk Edebiyatı Araştırma Yöntemleri (1-2)* .-- Erzurum: Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık.
- Ersoy, Osman (1998). “Milli Kütüphane ve Yazmalarda Kağıt Nitelemesi” .-- *50. Kuruluş Yılında Ulusaldan Evrensel Türk Millî Kütüphanesi (1946-1996) Sempozyum 19-21 Haziran 1996 (Bildiriler)* .-- Ankara : Milli Kütüphane, s. 189-195.
- Erünsal, İsmail (1995). “Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Karşılaşılan Güçlükler I: Eser ve Müellif Adının Tesbiti” .-- *Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Armağanı* .-- İstanbul : Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, s. 233-243.
- Gacek, Adam (2010). *el-Medhal ila ilmi’l-kitabi’l-mahtutati bi’l-hurufi’l-Arabiyyi / tercüme Eymen Fuad Seyyid* .-- tab’atü’s-saniye.-- London: al-Furqan Islamic Heritage Foundation.
- Nikolaev, Vsevolod (1956). *Watermarks of the Ottoman Empire: Watermarks of the mediaeval ottoman document in Bulgarian libraries*, c. 1 .-- Sofia: Bulgarian Academy of Sciences.
- Ortaç, Şeyhmuz (1992). *Ekonomi Alanı İçin Türkçe Konu Başlıkları Listesi [yüksek lisans tezi]* .-- İstanbul Üniversitesi SBE Kütüphanecilik Bölümü.
- Özege, M. Seyfettin (1971-1979). *Eski Harflerle Basılmış Türkçe Eserler Kataloğu*, c. 1-5 .-- İstanbul: Fatih Yayınevi Matbaası.
- Özer, Canan (2001). *Türkiye’de Konu Başlıkları Çalışmaları [yüksek lisans tezi]* .-- Ankara Üniversitesi SBE.
- Polat, Selahattin (2015). *Metin Tenkidi* .-- 2. bs.-- İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı.

- Seferciöđlu, Necmettin (1968). Türk Kütüphaneleri İçin Konu Başlıkları [doktora tezi] .-- Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik Bölümü.
- Topaloğlu, Abdullah (1986). İslâm Sanatı Alanı İçin Türkçe Konu Başlıkları Tablosu [yüksek lisans tezi] .-- İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Türkmen, Hüseyin (2008). “Yazma Eserlerin Kataloglanmasında Yeni Arayış ve Yöntemler” .-- *ÜNAK 08 Bilgi ve Farkındalık (9-11 Ekim 2008)* .-- İzmir: Yaşar Üniversitesi.
- Türkmen, Hüseyin (2010). Türkiye Kütüphaneleri Yazma Eser Katalogları: 1923-2006 .-- İstanbul: Kitabevi.
- Türkmen, Hüseyin (2013). “Türkiye’deki Yazma Eserlerin Kataloglanması Üzerine Düşünceler ve Alternatif Bir Uygulama Örneği (e-Kitabî: Türkiye Kütüphaneleri Yazma Eserler Veritabanı)” .-- *Milletlerarası El yazmaları Toplantısı, 21-25 Ekim 2013 Elite World Hotel Taksim, İstanbul* .-- İstanbul: TDK, Minzu University of China.
- Türkmen, Hüseyin (2016). “Türkiye Kütüphaneleri Yazma Eser Katalogları Işığında Sumullah-ı Gaybî’nin Eserleri ve Nüshaları”.-- *Kütahyalı Bilge Şair Sunullah-ı Gayni ve Dönemi / editör: Bilal Kemikli, Ergin Ögcem* .-- Kütahya: Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, s. 213-229.
- Yontan Musnik, Sara (2012). “Yeniden Ele Alınan Şekliyle Osmanlı Yazarları: Fransız Ulusal Kütüphanesi’nin Yazar Adı Alanı Önerileri” .-- *Türk Kütüphaneciliđi*, c. 26, sy. 3, s. 564-577.